

Universiteit
Leiden
The Netherlands

The domestic sphere of the Corded Ware Culture: a functional analysis of the domestic implements of three Dutch settlements

García Diaz, V.

Citation

García Diaz, V. (2017, February 23). *The domestic sphere of the Corded Ware Culture: a functional analysis of the domestic implements of three Dutch settlements*. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/46262>

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/46262>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Cover Page

Universiteit Leiden

The handle <http://hdl.handle.net/1887/46262> holds various files of this Leiden University dissertation

Author: García, Diaz V.

Title: The domestic sphere of the Corded Ware Culture: a functional analysis of the domestic implements of three Dutch settlements

Issue Date: 2017-02-23

Samenvatting (Dutch summary)

Het hoofddoel van het onderzoek is het dagelijks leven van de inwoners van Noord-Holland in de Enkelgrafcultuur te begrijpen, en daarmee de sociale implicaties van hun handelen en besluiten. Er wordt vanuit gegaan dat de huishoudelijke artefacten van de Enkelgrafgemeenschap de reflectie van hun sociale acties zijn (Dobres 1994, 2009; Miller 2009) en daarmee een belangrijke informatiebron vormen voor de studie van de sociale samenstelling van deze archeologische groepen. In dit proefschrift wordt daarvoor onderzoek naar grondstoffen, technologie en gebruikssporen van artefacten (vuursteen, steen en benen voorwerpen en ornamenten van barnsteen) uit de Enkelgrafcultuur gecombineerd.

De Enkelgrafcultuur, daterend tussen 2900 en 2450 BC, wordt traditioneel onderzocht aan de hand van de graven en het grafritueel. Een vergelijking van de voor Europa beschikbare gegevens zorgt voor een beter begrip van de economische en sociale gewoonten en de sociale samenstelling van deze groepen. In **hoofdstuk twee** wordt een overzicht van de bekende nederzettingen en vondsten uit andere Nederlandse en Europese Wikkeldraadbeker/Enkelgrafcultuur opgravingen gepresenteerd. Er is een verschil tussen de beschikbare data voor zowel de Nederlandse als de Europese contexten: terwijl graven, grafheuvels en deposities uitgebreid zijn bestudeerd, zijn de nederzettingen meestal slechts gedeeltelijk opgegraven en de gevonden materialen zijn niet systematisch onderzocht.

In Nederland zijn tijdens de tweede helft van de vorige eeuw, en dan voornamelijk tussen eind zeventiger jaren en de vroege negentiger jaren, diverse EGK nederzettingen gevonden en opgegraven (Van Heeringen en Theunissen 2001). Tijdens de opgravingen bleek de uitzonderlijke kwaliteit van de sites, met name de zeer goede conservering van het organische materiaal. Echter, de interpretaties van de materiële cultuur uit de nederzettingen zijn voornamelijk gebaseerd op typologische studies. Technologisch onderzoek is zelden uitgevoerd en slechts twee assemblages zijn onderzocht op gebruikssporen. Daarom is besloten drie van deze sites, Keinsmerbrug, Mienakker en Zeewijk, te onderzoeken met de artefacten als uitgangspunt. Het ontbreken van een systematisch onderzoek van de huishoudelijke artefacten van de EGK illustreert het belang van het huidige onderzoek.

Om het belang van de analyse van de huishoudelijke artefacten van de Enkelgrafcultuur beter te kunnen begrijpen, is het van belang de rol van de materiële cultuur op het menselijk handelen en de samenlevingsstructuur te onderzoeken. In **Hoofdstuk 3** worden daarom de theoretische achtergronden en methodologie die zijn

gebruikt voor dit onderzoek gepresenteerd. Werktuigen worden hierbij niet alleen gezien als producten van een economisch systeem, maar ook als de neerslag van de keuzes die gemaakt zijn door de samenleving in relatie tot hun omgeving en de aanwezige natuurlijke bronnen. Daarom moet het gehele productieproces van een assemblage onderzocht worden om de rol van de artefacten in de samenleving te begrijpen. De analyse van de archeologische vondsten moet zich vervolgens bezighouden met de *chaîne opératoire* van de artefacten: het verkrijgen van het ruwe materiaal, de technologie die is gebruikt voor het vervaardigen van de artefacten, het gebruik en uiteindelijk het afdanken ervan.

In **hoofdstuk 4** wordt de analyse van het materiaal van Keinsmerbrug besproken. Het bestudeerde assemblage is klein en bestaat voornamelijk uit vuursteen. Daarnaast zijn een klein aantal stenen artefacten en ornamenten van barnsteen onderzocht. Doordat het een klein assemblage is konden alle voorwerpen worden onderzocht en functioneert het als een methodologische testcase voor de grotere sites zoals Mienakker en Zeewijk. Tijdens de ruimtelijke analyse van de archeologische grondsporen die zijn geïdentificeerd tijdens de opgraving zijn een aantal huisplattegronden onderscheiden (Nobles 2012b). Dankzij de integratie van de ruimtelijke analyse en de resultaten van de gebruikssporenanalyse van de vuurstenen en stenen artefacten kon interessante informatie over nederzettingsgebruik worden achterhaald. Dit heeft het team geholpen een beter begrip te krijgen van de verschillende activiteiten die plaatsvonden binnen de nederzetting.

In **Hoofdstuk 5** wordt de analyse van het assemblage van Mienakker gepresenteerd, dat bestaat uit vuurstenen, stenen, barnstenen en benen artefacten. Dit assemblage is aanzienlijk groter dan dat van Keinsmerbrug. Tijdens de analyse van het materiaal ontstonden een aantal problemen. In de eerste plaats kwam het aantal vondsten dat beschikbaar was voor analyse niet overeen met het aantal van een eerdere studie (Peeters 2001a). Tijdens die analyse van Peeters zijn 1218 vuurstenen artefacten geregisterd (Peeters 2001a), waaronder diverse artefacten vervaardigd van niet-lokaal materiaal, zoals Grand-Pressigny en Rijckholt vuursteen. Tijdens de huidige analyse bleek het overgrote deel van het Grand-Pressigny vuursteen te ontbreken en ondanks alle moeite die is gedaan, was niet het mogelijk om het missende materiaal te vinden. Ten tweede heeft Bulten (2001) onderzoek gedaan naar de barnstenen kralen en hangers, maar deze materialen bleken ook afwezig te zijn en alleen de splinters en het productieafval waren beschikbaar voor onderzoek. Ten slotte was, hoewel het assemblage bijna compleet is, de conservering van het botmateriaal niet zo goed als

verwacht. Been is een zacht en makkelijk te beschadigen materiaal en post-depositionele processen hebben het oppervlak van diverse artefacten beschadigd.

De ruimtelijke analyse van de grondsporen en structuren die zijn gevonden tijdens de opgraving heeft geleid tot de identificatie van de resten van een aanvullende structuur (Nobles 2013b). Ruimtelijke analyse was in dit geval minder productief dan voor Keinsmerbrug. Hoewel geen activiteitsgebieden konden worden onderscheiden, heeft de distributie van het materiaal wel informatie opgeleverd over de vorming van de site en over de functie van de geïdentificeerde structuren.

Hoofdstuk 6 is gewijd aan de analyse van het assemblage van Zeewijk, dat bestaat uit een grote hoeveelheid vuurstenen (meer dan 10.000 stuks), stenen en benen voorwerpen. Alle artefacten zijn typologisch en technologisch geanalyseerd, maar gezien de grote hoeveelheid materiaal was het niet mogelijk om alle voorwerpen op gebruikssporen te onderzoeken en is daarvoor een selectie gemaakt. Hierbij is gebruik gemaakt van de expertise uit de andere onderzoeken om tot een goede selectie te komen. Naast dit materiaal zijn ook de diverse barnstenen voorwerpen gevonden en onderzocht. De gegevens van deze analyse, uitgevoerd door van Gijn (2014a), worden ook opgenomen en besproken in dit hoofdstuk. Helaas was het niet mogelijk om een ruimtelijke analyse van het materiaal te doen. Er was te weinig materiaal beschikbaar uit die delen van de nederzetting die voor de ruimtelijke analyse waren uitgekozen. Hierdoor was het slechts gedeeltelijk mogelijk om mogelijke activiteitsgebieden te onderscheiden binnen de site.

Hoofdstuk 7 omvat de belangrijkste conclusies van de analyses uit de voorgaande hoofdstukken en plaatst de resultaten in een bredere Nederlandse en Europese context. Er zijn diverse verschillen te vinden tussen de nederzettingen: Keinsmerbrug werd seizoensmatig gebruikt en de belangrijkste activiteit was het op grote schaal vangen van vogels, voornamelijk eenden, in combinatie met andere activiteiten als vissen en het houden van vee. Mienakker en Zeewijk, daarentegen, werden het hele jaar rond bewoond en hoewel vissen en jagen belangrijk waren, was de economie voornamelijk gebaseerd op het verbouwen van gewassen en het houden van vee. Maar er zijn ook diverse overeenkomsten tussen de drie sites zoals het gebruik van lokale materialen, de combinatie van verschillende technologieën voor het vervaardigen van voorwerpen (zoals de bipolaire techniek en de metapodium techniek), een beperkte variatie in werktuigtypes, het belang van 'informele', niet gemodificeerde, werktuigen.

In **hoofdstuk 8** wordt een synthese van de resultaten bereikt door vergelijking met de beschikbare gegevens van Trechterbeker en Vlaardingen nederzettingen. Het

hoofdstuk richt zich op de informatie die is verkregen door de analyse van materiële cultuur van zowel oude als nieuwe opgravingen in Nederland. De vergelijking tussen de EGK, de TRB en de Vlaardingen groepen leidt tot enkele conclusies. In de eerste plaats lijkt het erop dat er een duidelijke continuïteit is in de exploitatie van de ruimte en dat technologische tradities in het vervaardigen van vuurstenen en stenen werktuigen grote overeenkomsten vertonen. Maar als de TRB en EGK grafrituelen worden vergeleken zijn er enkele verschillen te zien in de gebruikte grondstoffen en de werktuigtypen. Waar in de TRB graven voornamelijk huishoudelijke artefacten voorkomen, worden de grafgraven van de EGK gekenmerkt door bijzondere artefacten die zijn gemaakt met niet-lokaal materiaal. Vanaf de TRB tot het Laat Neolithicum B en de bronstijd is er een transformatie te zien in de samenleving. Terwijl TRB, Vlaardingen en EGK egalitaire samenlevingen waren, zijn de eerste manifestaties van deze veranderingen in de sociale structuur al te zien in de graven.